

UN EVENIMENT REMARABIL PENTRU ȘTIINȚA ARHEOLOGICĂ NAȚIONALĂ

Cercetător științific **Sergiu BODEAN**
Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM

Începutul anului 2015 a fost marcat de un eveniment deosebit pentru arheologia epocii neolitice din spațiul pruto-nistrean. Este vorba despre publicarea volumului semnat de doctorul habilitat Valentin Dergachev și doctorul Olga Larina consacrat vestigiilor culturii Criș din Republica Moldova. Volumul prezintă totodată un omagiu adus reputațiilor cercetătorilor Vadim Masson și Galina Korobkova care au jucat un rol important în dezvoltarea științei arheologice moldovenești.

Lucrarea este structurată în trei compartimente; *Introducerea* (p. 9-11) prezintă un scurt istoric al cercetărilor stațiunilor Criș de pe teritoriul Republicii Moldova.

Primul compartiment, *Așezarea Sacarovca I* (p. 12-217), include trei capitole ce înglobează informațiile și materialele obținute în urma investigării acestui sit neolitic. Stațiunea, situată pe moșia s. Sacarovca, Sângerei, a fost cercetată prin săpături sistematice în cadrul a opt campanii, fiind investigată o suprafață de cca 5000 m.p. și descoperite 51 de complexe arheologice, dintre care 45 sunt atribuite culturii Criș. Actualmente, stațiunea vizată este singura pentru cultura Criș din Republica Moldova cercetată aproape integral.

Capitolul I conține caracteristicile mediului natural specific microzonei, unde este amplasat situl, determinate de un colectiv de geografi și pedologi. Într-un paragraf sunt expuse pe larg istoricul cercetărilor, metoda de cercetare și prelucrare a artefactelor descoperite, stratigrafia și caracteristica nivelului de locuire.

În capitolul II autorii supun sistematizării și analizei complexe de locuit, cele sezoniere cu caracter locativ și gospodăresc. Complexele de locuit sunt reprezentate de bordeie / semibordeie de diferite forme în plan, cu diverse amenajări în interior. O altă categorie de complexe sunt cele de suprafață cu caracter sezonier și gospodăresc, urmate de cele ușor adâncite în sol și aglomerările de material arheologic. În opinia autorilor, prezența ultimelor două categorii de complexe s-ar datora unor activități economice de durată mai mult sau mai puțin îndelungată. Pe seama practicării unor ritualuri de cult sunt puse șase platforme de piatră cu urme de ardere. Singurul complex funerar atribuit culturii Criș reprezintă o înhumăție conservată precar, aparținând unui adult. Defunctul a fost depus într-o

V. A. Dergachev, O. V. Larina. *Памятники культуры Криш Молдовы (с каталогом). Monuments of Cris culture in Moldova (with catalogue)*. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015, 504 p.

groapă aproape ovală în plan, cu adâncime mică (p. 58-59). Analiza structurii interne a sitului efectuată de către autori a scos în evidență existența a două zone, una „locativă” și alta legată de diverse activități economice.

Capitolul III este dedicat analizei tuturor categoriilor de artefacte descoperite, precum și a resturilor arheobotanice și arheozoologice. Utilajul litic include toate categoriile de piese caracteristice acestei culturi. Piesele de silex, predominante numeric, sunt examinate în legătură cu funcționalitatea lor, grație determinărilor traseologice efectuate de către Galina Korobkova. Din os și corn au fost realizate mai multe categorii de artefacte – străpungătoare, ace, spatule, cuțite, săpăligi etc. În acest șir de unelte se remarcă în mod special rama unei *seceri de tip Karanovo*, confecționată dintr-un corn de cerb nobil, descoperită *in situ* pe podeaua locuinței adâncite nr. 3 (p. 119).

Ceramica a fost divizată în două categorii: de prestigiu și de uz comun. Primei categorii îi sunt atribuite străchinile, cupele, fructierele, oalele, dar și puținele fragmente ceramice cu pictură brună-închisă. Ceramica de uz comun are ca forme de bază cupele, oalele și amforele. În această categorie de ceramică a fost semnalat un număr de fragmente executate în tradiția culturii Bugo-Nistrene. Vasele cu elemente ale culturii menționate au fost modelate pe loc, fapt care, în opinia autorilor, atestă prezența în mediul Criș a purtătorilor

culturii Bugo-Nistrene, situație care a dus la simbioza tradițiilor ceramice ale ambelor culturi (p. 176-180). Podoabele recuperate din așezare sunt reprezentate de brățări și mărgelile de lut, pandantive din valve de scoici *Unio* sau molari de cerb nobil. Printre artefactele de cult se remarcă o măsuță de lut cu decor incizat, prevăzută cu trei piciorușe. Din lut au fost confecționate fusaiiolele, greutățile pentru războiul de țesut și suporturile plate utilizate la fixarea fructierelor în procesul de ardere în cuptor. Rondellele confecționate din pereți de vase, conform analizelor traseologice, erau utilizate în calitate de răzuitoare în procesul de prelucrare a pieilor de animale (p. 131).

Conform determinărilor arheobotanice, locuitorii așezării cultivau câteva specii de cereale, leguminoase și practicau culesul în pădurile din apropiere. În lotul de resturi faunistice predominau speciile de animale domestice. Abordarea materialului arheozoologic dintr-un sit neolitic a fost efectuată în premieră prin prisma *modelului structurilor multipolare*. Avantajul aplicării acestui model constă în cunoașterea logicii interne a procesului de arheologizare a resturilor faunistice, stabilirea cotei de informație pierdute și / sau deformate, a volumului real de material arheozoologic etc. Modelul propus deschide noi perspective în interpretările culturale, sociale și economice (p. 196-217).

Vasile Nașcu. *Natură statică cu fructe și flori*,
2009, u/p, 40 × 55 cm

Cel de-al doilea compartiment, *Materialele săpăturilor așezării Sacarovca I* (p. 218-305), este rezervat expunerii în formă de *Corpus* a tuturor complexelor descoperite și a materialelor arheologice pe care le conțineau. O asemenea modalitate de prezentare oferă specialiștilor interesați posibilitatea de a avea acces la informația primară obținută în urma cercetărilor arheologice efectuate.

Ultimul compartiment, *Alte situri ale culturii Criș din Moldova* (p. 323-339), conține informații referitoare la 15 situri, dintre care zece sunt atribuite cu certitudine acestei culturi. Printre ele se remarcă așezarea Seliște I, raionul Orhei și cele de la Viișoara, raionul Glodeni (Viișoara I, II) în care au fost efectuate săpături și sondaje arheologice.

În *Încheiere*, autorii menționează că analiza materialelor culturii Criș din Republica Moldova, pe fondul altor descoperiri de acest gen din zonele limitrofe, necesită a fi efectuată într-un alt studiu. Totodată se atrage atenția asupra specificului stațiunilor din regiunea menționată, care în comparație cu cele din dreapta Prutului nu au în cadrul lor locuințe de suprafață durabile, iar ceramica pictată descoperită este într-un număr extrem de redus. O altă trăsătură ar fi și prezența influențelor puternice din partea culturii Bugo-Nistrene, situație ilustrată în complexele ceramice Criș. În opinia autorilor, aceste influențe atestate la Sacarovca I și Seliște I sunt considerabile, așa încât se poate susține un amestec de populație cu o anumită proporție a membrilor comunităților culturii Bugo-Nistrene (p. 342).

Textul volumului se încheie cu un rezumat în limba engleză (p. 344) și o *Bibliografie* (p. 345-348), care include circa 80 de titluri.

Volumul este bogat ilustrat și conține 392 de figuri, planșe, tabele și grafice. Acest fapt facilitează familiarizarea specialiștilor interesați cu materialele rezultate din cercetările efectuate pe parcursul a jumătate de secol în așezările culturii Criș din Republica Moldova.

Apariția monografiei vizate, consacrată siturilor culturii Criș, încheie o primă mare perioadă în cercetarea neoliticului din spațiul pruto-nistrean. Alături de volumele consacrate culturii Bugo-Nistrene și culturii ceramicii liniare, ultima apariție vine să întregască tabloul evoluției comunităților umane neolitice din această regiune. Prin modul de prezentare și analiză a complexelor și artefactelor, utilizarea în premieră a unor modele de abordare a materialelor arheozoologice, materialul ilustrativ de înaltă calitate grafică, volumul va ocupa un loc important în bibliografia neoliticului sud-est european, fiind o lucrare de referință pentru vestigiile culturii Criș din partea estică a arealului ei de răspândire.